

בלבבי ארבע יסודות

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבעת היסודות

גרשון: אבל ס"ס, אם זה מקצוע כזה חשוב, למה באמת אין לנו משנה סדורה בעניינים האלו מפי רבותינו הראשונים והאחרונים?

צבי: זוהי שאלה שניתן לשאול גם על מקצועות אחרים בתורה שזכינו אליהם רק בדורות יותר מאוחרים... למשל, ידוע כמה שדרך לימודו של הגר"ח מבריסק האירה פני תבל בקליעה לעומק הלומדוס של הסוגיות. אז למה לא השתמש רבותינו הראשונים בחקירות כאלו ובאותו סגנון של ניתוח הסוגיות? וכן אפשר לשאול על התנאים, למה לא השתמשו ב"הויות דאביי ורבא"...

כנראה כל זה כלול במה ש"הראו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו". אלו הם מסודות ההשגחה העליונה, ש"מקום הניחו מן השמים להתגדר בו" גם לדורות האחרונים... כמובן, לא לחדש תורה חדשה "יש מאין", אלא רק להוסיף עומק חדש של הבנה בכל מה שלימדונו רבותינו הראשונים...

גרשון: אז אתה מביא מקורות שהעיון בכוחות הנפש היה חלק מחידושו של הגר"ס כשיסד את תנועת המוסר... בסדר, אבל הרי גם אצל בעלי המוסר לא ראינו שהשתמשו ב"ארבעת היסודות"?

צבי: זה כבר לא מדויק...

(המשך בע"ה בגיליון הבא)

להעמיק מאוד בהתבוננות בכוחות הנפש.

בוא וראה, למשל, מה שכותב הר' ראובן דסלר, אביו של בעל המכתב מאליהו ומתלמידי הסבא מקעלם, על דרך החינוך בקעלם, וז"ל, "זה כל עמל החכמים דור אחר דור; להרבות להשקיף על עצמו, על תכונותיו ומהלכי דרכיו... לעמוק ולהכיר מהלכי מצפון לבבו ונפשו. וידרש לזה עיון עמוק ותמידי בהשקפה תורנית חזקה ותדירה בעין חודרת. וזה כל האדם. ועל זה נבנה דרך החינוך של בית שבת תחכמוני, ישיבת בית התלמוד דקלם, וזו תפארתה".

וכן על דרך זו מאריך בספר תורת אברהם לר' אברהם גרודזינסקי, מנהל הרוחני של ישיבת סלבודקא, במאמרו על "חכמת המוסר". תורף דבריו הוא לייסד שחוץ מלימוד המוסר בהתפעלות, חייבים גם חכמת המוסר, שהוא "ביאור רחב... בכוחות הנפש של האדם, מה המה כוחות פרטיים וכוחות כלליים, ומה המה הכללים שמדת הכעס תהיה פרט אצלם...", וזוהי "מקצוע של התבוננות שכלי בענייני המידות...", ו"לימוד המוסר בלי חכמת המוסר חצי דבר הוא...". ושם סיים, "דברים אלו שנאמרו מפי הגר"ס זצ"ל, נאמרו ונשנו מפי אדמו"ר זצ"ל [האלטר מסלבודקא], הרבה לימד את תלמידיו..."

הרי שכל דרכם של בעלי המוסר היה בנוי על ההתבוננות והלימוד בכוחות הנפש...

יעקב: וכמובן שכל זה מקביל לחלק ה"עיוני" של לימוד המוסר שדיברת עליו מקודם...

צבי: כן, ברור...

רקע: שבוע שעבר עסקו החברים בטענת גרשון שלא מצינו כ"כ בדברי רבותינו שעסקו בלימוד ארבעת היסודות של המידות, והביאו את דברי המס"י והחוב"ה על נחיצות לימוד המוסר למרות מעטים העוסקים בה, ושהלימוד הזה צריך להיות לימוד עיוני, ולא רק התעוררות בעלמא...

יעקב: אז מה אתה אומר גרשון... זה מתיישב אצלך שלימוד ארבעת היסודות מקביל ללימוד המוסר ה"עיוני" שעליה מדברים המס"י והחובות הלבבות?

גרשון: עוד לא... מה אני אגיד, לימוד ארבעת היסודות לא מרגיש לי כלל כ"לימוד מוסר", אלא אולי כסוג של לימוד פסיכולוגיה... אני מכיר מושג של "לימוד המוסר", אבל איפה מצינו מושג של "לימוד כוחות הנפש"?

באמת עכשיו שאנחנו מדברים על זה, אני חושב לעצמי שאולי כל העסק הזה של לימוד כוחות הנפש התחיל רק אחרי שחכמי הגויים התחילו להתעסק בפסיכולוגיה, שבעוה"ר הושפעו גם אנחנו מהם...

צבי: אבל מה תגיד על ר' ישראל סלנטר??? הרי ר' ישראל סלנטר הרחיב והעמיק מאוד בלימוד כוחות הנפש של האדם, וגילה את ה"כוחות הכהים" הנקראים אצלינו "תת-הכרה" ויסד דרך איך להתמודד מולם ע"י "מוסר בהתפעלות", וכן הרחיב על כח הדמיון שבאדם... וכן היה דרכם של כל בעלי המוסר

שאלה:

איך אפשר להתמודד עם הדאגה בדרך ארבעת היסודות? מדובר במצב של דאגה שמקשה מאוד ליהנות מהחיים, כי גם כשהרגע הכל טוב, תמיד דואגים שהדברים מתחילים כבר להתהפך לרעה. וגם כשעוברת דאגה אחת ומתברר שהייתה לשוא, כמעט שלא מצליחים לשמוח בזה, כי כבר מתחילים לדאוג על הדבר הבא... למותר לציין שהדבר מחשיך מאוד על שמחת החיים, ומביא לחץ ומתח תמידיים שמקשים מאוד על שלום הבית וחינוך הילדים...

תשובה:

מהות מידת הדאגה

כחקדמה לתשובה, ננסה בעזרת ללבן קצת את סוגית הדאגה שבתורה ממבט ארבעת היסודות, ואז ניגש בס"ד לנסות להציע פתרונות בדרך ארבעת היסודות.

מצינו בפסוק (ירמיה מט, כג) שנמשלה הדאגה לים, "ביום דאגה השקט לא יוכל". וביארו המפרשים שני מהלכים, רש"י והמלבי"ם פירשו את המשל על הים עצמו, וכלשון המלבי"ם, "מצייר הדאגה כים סוער אשר השקט לא יוכל, כי הדאגה תסער מאוד בלבבם ולבבם נמוג כמים בים הדאגה". והרד"ק ומצודות פירשו המשל על מי שנוסע בים, וכלשון המצודות, "ידמה לדאגת ההולך בים אשר ידאג ויתפחד מהרמת הגלים".

אם נתבונן נראה ששורש מידת הדאגה הוא התנגדות האדם לעצם העובדה שיש כוח יותר חזק ממנו שיכול לאיים עליו. עצם מציאות של כוח כזה מגבילה את עומק שלוותו, וזה מה שגורם לו להתנגד ולהתחיל לדאוג פן ייפגש איתו. חוסר הבטחון הזה הוא מה שנמשל בפסוקים ל"ים", שהוא היפך תחושת היציבות של היבשה.

בכדי לברר יותר את גדר מידת הדאגה, ננסה להבחין בינה לבין מידת הפחד. ממבט ארבעת היסודות מידת הפחד שייכת ליסוד האש, כי האדם מפחד מלהיפגש עם כח של כילוי [או ביטול רצונו] שאין לו שליטה עליו. ולכן, הרגשת הפחד עלולה להיות חוויה קיצונית ומשתקת, וכטבע האש שיש לה כח קיצוני ועוצמתי מאוד. לעומת זאת, מידת הדאגה אינה נובעת מפגישה פנים אל פנים מול

כח של כילוי, ולכן לא מתלווה לדאגה אותה מדרגה של רגש קיצוני כמו פחד. מידת הדאגה עניינה שהאדם רואה מרחוק כח של כילוי [או ביטול רצונו] שאין לו שליטה עליו, אבל עצם העובדה שישנו כוח כזה ויש אפשרות שהוא ייפגש איתו כבר מעוררת בו התנגדות¹.

שני חלקי הדאגה

ההתנגדות של מידת הדאגה מתבטאת בשני פנים. (א) האדם נסער לחשוב איך להרחיק את עצמו מאותו כוח המאיים עליו, אבל יותר מכך, (ב) הוא נהיה עצוב בינו לבין עצמו על מצבו, והוא מצטמצם לתוך עצמו ומתקשה להשלים עם העובדה ששלוותו אינה מאה אחוז בטוח.

ממבט ארבעת היסודות, הביטוי הראשון נובע מכוח החום שבאש, שגורם לתנועה מהירה, דוגמת הבורח מן האש, והביטוי השני נובע מכוח היובש שבאש, שגורם לאדם לאבד את חיותו ושמחתו ולהצטמצם לתוך עצמו. וכאן מונחת נקודת ההבדל שבין הדאגה והפחד: הפחד נוטה יותר לכוח החום שבאש מכוח היובש, כי האדם העומד פנים אל פנים מול כוח של כילוי נוטה יותר לברוח מלהיות עצוב, משא"כ הדאגה נוטה יותר לכוח היובש מכוח החום, ולכן היא גורמת הרבה פעמים להפיל את האדם לעצבות².

כוח העצבות הזה הוא הגורם למה שנכתב בשאלה שהדאגה "מחשיך מאוד על שמחת החיים", ואילו ה"לחץ ומתח תמידיים" נגרמים מכח הסערה שבו האדם מנסה להתנער מהדאגות. ולפעמים זה יכול להביא גם למצב של "חוזר חלילה", שהאדם נסער לברוח מהדאגה ולא מצליח ולכן הוא נופל לעצבות, ואז כואב לאדם עצם זה שהוא עצוב ולכן הוא נסער עוד פעם לברוח מהדאגה, ואז עוד פעם הוא לא מצליח ונופל שוב לעצבות, ששוב כואב לו ומסעיר אותו, וחוזר חלילה.

1 יסוד המים בלתי יציב - ים - ולכן יש דאגה בשורשה, שנובע מחוסר יציבות. עפר - יציבות, מים - דאגה (הערת מו"ר שליט"א).
2 מידת העצבות עצמה נובעת מיסוד העפר, שהוא יבש וקר - גם חסר חיות ושמחה [יבש], וגם חסר תנועה [קר]. מידת הדאגה עצמה נובעת מיסוד האש שהוא יבש וחם, כי מצד אחד היא גורמת לאיבוד חיות ושמחה [יבש], אבל מצד שני היא מעוררת לתנועה מהירה של בריחה [חם]. אולם, מכיון שנתבאר שהיובש שבדאגה חזקה יותר מהחום שבה, לכן היא קרובה מאוד להפיל את האדם למידת העצבות מיסוד העפר, שהוא יבש וקר, כנ"ל.

כנגד יסוד המים יש לאדם עבודה הפוכה מהעבודה הנ"ל, והיא להרגיע את הדאגה ע"י שהוא מתחזק בבטחון בחסד ה', והוא מקווה ומצפה שיראה את טובתו ית' בגלוי, ושהצרה שהוא דואג ממנה לא תצא אל הפועל.

והנה, רבים מתקשים להבין את העבודה הזו. שהרי הדבר ברור שלמרות שאנחנו מאמינים ש"עולם חסד יבנה" ושכל דרכי ה' הם חסד, מ"מ עינינו רואות, וכן הוא ג"כ מעיקרי אמונתנו, שיש בעולם גם הנהגה של דין ושל שכר ועונש. וכיון שה' הוא טוב, על כרחינו להבין שלפעמים הטוב הכי גדול שיש הוא שה' יתנהג איתנו במידת הדין ר"ל, ורק זה יביא אותנו בטווח הארוך לטוב היותר גדול עבורינו. וא"כ, איך נוכל להרגיע את עצמינו ע"י שנצפה ונקווה שה' יתן לנו דווקא את מה שאנחנו חושבים לפי המבט שלנו שהוא טוב? הרי זה תמיד ספק, אולי ה' יודע שמה שאנחנו רוצים הוא לא באמת טוב לנו?

בכדי להבין את זה, אנחנו צריכים להקדים שודאי שאין מעצור לה' לעשות לנו טוב גם שלא לפי מידת הדין. וא"כ, למה יש מידת הדין בעולם? התשובה היא שעניינה של מידת הדין הוא שכשאדם חוטא ר"ל, הצרה הגדולה של האדם היא עצם זה שהוא עשה לעצמו רצון פרטי משלו, החוצץ בינו לבין הש"י. והטובה הגדולה ביותר שאפשר לעשות לאדם הזה, הוא להביא אותו למצב שהוא יוותר על רצונו הפרטי, ויבטל את רצונו לרצון ה'. עכשיו, אם האדם זוכה, אז הוא עושה את העבודה הזאת של ביטול הרצון בעצמו, ע"י העבודה של מסירות נפש שביארנו למעלה בקשר ליסוד האש. אבל אם האדם אינו זוכה, אז הקב"ה עושה איתו חסד, ורצונו הפרטי של האדם מתבטל בעל כרחו ע"י מידת הדין של הקב"ה, וזה עצמו מחזיר את האדם למצב הכי טוב שיש, שהוא המצב של קירבת ה'.

עם ההבנה הזו, נחدد עוד פעם את השאלה ששאלנו על מידת הבטחון של תקווה לטוב: הרי אנחנו רואים שיש גם צרות בעולם, ועל כרחינו שלפעמים הטובה הכי גדולה שאפשר לעשות לאדם הוא שלא למלאות את רצונו, ובכך לבטל את רצונו הפרטי שחוצץ בין האדם לבין הקב"ה. וא"כ, איזה מקום יש לנו לקוות ל"טוב" של מילוי רצוננו,

אחרי שסקרנו קצת את תהליכי מידת הדאגה שבנפש, ננסה לתת ארבע דרכים יסודיות איך להתמודד עם הדאגה, המקבילות לארבעת היסודות.

יסודות האש והמים - שני סוגים של "בטחון"

הפתרון הכללי למידות הפחד והדאגה הוא ע"י כח של בטחון בה'. וידוע שישנם שני מהלכים במהות הבטחון: יש מהלך [הנקרא בדרך כלל על שם החזו"א (ספר אמונה ובטחון פ"ב)] לבטוח שאין מקרה בעולם וכל מה שקורה הוא בהשגחה פרטית מאת ה', ולכן גם אם יקרה הצרה, על כרחינו שזה הטוב. ויש מהלך [כמבואר ברבינו יונה משלי פ"ג] שעבודת האדם הוא להתחזק בבטחון בחסד ה', ועיד"כ למלאות את ליבו בתקווה שהצרה באמת לא תבוא. ממבט ארבעת היסודות שורש שני המהלכים האלו נובעים מההבדל שבין יסודות האש והמים, וננסה לסקור את שתי העבודות האלו.

כנגד יסוד האש, יש עבודה לאדם להסכים לקבל בשמחה את כל מה שיהיה רצון השם שיבוא עליו, גם אם באמת יבוא אותה הצרה שהוא דואג ממנה. זוהי עבודה של מסירות נפש - למסור את רצונו לה' (עי' נפש החיים שע"ב פט"ו ש"נפש" היינו "רצון"), ואופן העבודה בזה הוא ע"י שהאדם מסכים בדעתו שעל הצד שה' יבחר לעשות לו משהו כנגד רצונו, הוא מסכים לכך ואינו מתנגד³. כמובן, המדריגה העליונה של מסירות נפש הוא כמו שאמר ר"ע, "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, "בכל נפשך" - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו...". אבל גם לפי מדריגתנו עדיין שייך אצלינו מעין אותה עבודה, והוא שכשמתעוררת אצלינו דאגה כלשהי, נתחזק בדעתנו שאם זה באמת רצון ה' שיבוא אותה צרה, הרי אנו מסכימים לכך בשמחה.

חוץ מעצם המעלה העליונה שיש במסירות הנפש הזה להש"י, יש לכך גם השלכה נפשית של הפחתת הדאגות. שהרי ברור שהצרה לא יכולה לבוא אא"כ זה יהיה רצון ה', וככל שהאדם מסכים שאם זהו רצון ה' הוא אינו מתנגד, הרי שאין לו ממה לדאוג. מ"מ, אם לא יבוא הצרה הרי טוב, ואם יבוא, הרי מתברר שזה היה רצון ה' והרי הוא כבר מסכים ורוצה שיבוא.

3 זהו כילוי רצונו מכאן דקדושה (הערת מו"ר שליט"א).

אם אולי בטווח הארוך זה יהיה רק לרעתנו, כי עדיין יישאר לנו רצון פרטי שיחצוץ ביננו לבין הש"י?

והתשובה היא, שרצוננו השורשי לטוב ולתענוג הוא בשורשו רצון טהור וטוב, שעניינו הוא תשוקת הנשמה להתענג על ה' וליהנות מזין שכינתו⁴. וכיון שזהו רצוננו השורשי, לכן כל פעם שיש לנו רצון פרטי למשהו מסוים, יש שתי דרכים איך להתייחס אל הרצון הזה. מצד הביטוי החיצוני של הרצון יש דרך עבודה לבטל את רצוננו לה', ולהבין שאם ה' לא רוצה שיהיה לנו את הדבר הפרטי ההוא אז זה באמת לא טוב בשבילנו. זוהי העבודה של מסירות נפש, שנתבארה למעלה מצד יסוד האש. אבל מצד השורש הפנימי של הרצון יש גם עבודה הפוכה. כל פעם שיש לנו רצון למשהו מסוים, זה בגלל שנראה לנו שהדבר ההוא הוא "טוב". וא"כ, במקום להחליש את הרצון מצד הביטוי החיצוני שלו, נוכל לחזק את השורש של הרצון, שהוא באמת רצון לחוש את טובתו של הקב"ה וליהנות מקירבתו, ולהתמקד בשורש הזה.

הדרך לעשות כן הוא קודם ע"י שנבין שכל טוב פרטי שאנחנו רוצים אינו אלא "לבוש" שדרכו אנחנו מרגישים את טובתו של הקב"ה, כשבאמת כל מה שאנחנו רוצים הוא רק לחוש את טובתו של הש"י. ואז, אנחנו צריכים להמשיך את ההבנה הזו אל הלב, וזאת ע"י שבמקום שנמקד את תקוותינו וצפייתנו בטוב הפרטי שרצינו, נפנה את תקוותינו וצפייתנו אל הקב"ה, ונקווה ונצפה אליו, שיראה לנו בחוש את חסדו ית' ואת טובו "דרך" אותה טובה שרצינו. באופן זה, אנחנו ממקדים את עצמינו בעיקר ברצון השורשי שלנו לראות בחסדו וטובו של הקב"ה, וההתלבשות הפרטית חוזרת להיות רק הנקודה הטפלה שברצון⁵. וככל שאנחנו מרגישים את השורש של הרצון,

4 ואף שיש מדריגה מעבר לכך, שהאדם ירצה רק לעשות רצון ה' לשמה ויתנתק מכל מחשבה של טוב ותענוג עצמי, מ"מ עדיין יש גם את הצד הזה של המטבע ג"כ שתשוקת הנשמה הוא כן להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, ורצון ה' הוא שהאדם ישתוקק לקירבת ה' מכח התשוקה הזאת שהקב"ה ברא בנשמה. [ובעומק צריך מהלך של "רצוא ושוב", שמכח יסוד האש האדם מתעלה מעל כל מחשבה של תענוג ורוצה לעשות את רצון קונו לשמה ממש, ומכח יסוד המים האדם חוזר ומשתוקק לחוש קירבת ה' וליהנות מזיו שכינתו].

5 ככל שהאדם באמת יעבוד לראות בטוב ההוא רק "לבוש" לטובתו וחסדו של הבורא ית', כן ייטהר רצונו לאותו דבר עוד ועוד, עד שהאדם יגיע לא' מב' אפשרויות: א. שהקב"ה באמת יתן אל האדם את רצונו, וזה ישמש לו כ"שביל" להגיע לקירבת ה' [השורש של המילה "שביל" הוא היפוך אותיות מהשורש של המילה "לבוש", כי מה שאנחנו רואים כ"לבוש" לחסד ה', הוא באמת "שביל" עבורינו

שהוא רצון לקירבת ה', הרי שזה רצון טהור ונקי שודאי גם הקב"ה רוצה בו.

וכיון שכן, ככל שהאדם יתחזק בבטחון באהבת ה' אליו, וימקד את תקוותיו בציפייה לגילוי פניו ית', כן ילכו דאגותיו ויוקטנו, כי ליבו יהיה סמוך ובטוח שהקב"ה יתנהג איתו "כרחם אב על בנים", וכמו שהוא פונה להקב"ה בציפייה כן הקב"ה יפנה אליו בגילוי פני אהבתו בחוש ובפועל ממש.

יסודות העפר והרוח - תיקון עומק הדאגה

עד כאן הארכנו בשני הסוגים הכלליים של בטחון, שהוא התיקון הכללי למידות הפחד והדאגה. אולם, בפרטות יותר, עיקר התיקון של מידת הפחד מונח בבטחון מיסודות האש והמים שכבר נתבארו, ועיקר התיקון של מידת הדאגה מונח בבטחון מיסודות העפר והרוח, שננסה עכשיו לבאר.

כנגד יסוד העפר יש סוג שלישי של בטחון, והוא לבטוח בה' באמונה פשוטה בלי שום חשבונות, "כגמול עלי אמו". והיינו, כי מכח הבטחון מיסוד האש האדם מצייר לעצמו את הצד שבאמת יקרה אותה צרה שממנה הוא דואג, ולמרות כן הוא אומר שאם זהו רצון ה' אני מסכים לכך. ומכח הבטחון של יסוד המים האדם אומר שודאי הקב"ה אוהב אותי ורוצה לעשות לי טוב וחסד, וא"כ מן הסתם לא יקרה אותה צרה. אבל מכח הבטחון של יסוד העפר האדם בכלל לא מכניס את עצמו לדון מה יהיה, אלא הוא אומר לעצמו ש"אני בידיים הטובות של הקב"ה, אז למה לי להתחיל לחקור ולדעת מה יהיה?".

ויש להבין שבטחון כזה שייך בעיקר במצב של דאגה, ופחות במצב של פחד. שהרי האדם הניצב פנים אל פנים מול האש בדרך כלל חייב להתייחס לאיום, ואיננו יכול

להגיע דרכו לתחושה יותר חזקה של קירבת ה' (כן ביאר מורינו הרב בשיעורי עץ חיים). ב. שהקב"ה לא יתן לאדם את רצונו, והאדם לאט לאט יפסיק לרצות את אותו דבר, כי סו"ס יתברר אצלו שעיקר רצונו זה רק לראות בטובו וחסדו של ה', ואם ה' אינו רוצה שזה יהיה דרך אותו לבוש, אז בהכרח שיש לה' לבוש אחר שיותר טוב ממנו.

6 ואפילו שהקב"ה לפעמים מסתיר את גילוי אהבתו אלינו, מ"מ גם הסתרת הפנים הזאת מגיעה מתוך אהבה, כי הקב"ה רוצה שאנחנו נזכר בו, נפנה אליו, ונבקש לראות את גילוי אהבתו בפועל. וככל שאנחנו נתחזק בבטחון באהבתו ית' אלינו ונקווה לראות אותה בגלוי, כן הקב"ה יגלה אותה אלינו בגילוי ולא בהעלם, כמים הפנים לפנים.

שישתנו סדרי החיים וכבר לא יהיה ביקוש למוצר שהוא מייצר, ועוד ועוד סיבות "בלתי צפויות" כאלו שאין לו דרך לשלוט עליהם. אולם, ברור לכל אדם בעל אחריות שאין זו סיבה להתרשל מלבוא לעבודה בזמן ולהשתדל לנהל את חייו כך שלפחות לפי מה שכן "צפוי", סביר להניח שהוא יוכל להתמיד במלאכתו.

כמובן כל זה דוגמא בעלמא להסביר את העקרון שאמרנו: שלכל אחד יש שני תחומים בחיים, תחום ה"נודע" ששם הוא משתדל לנהל את חייו מכוח הדעת, ותחום ה"בלתי נודע", שהוא יודע מראש שאין לו איך לנהל את הנתונים.

ואפשר לצייר את זה כעיגול קטן שקיים בתוך ריבוע המקיף אותו, כדלהלן:

העיגול מסמל את התחום שבו האדם חי ומשתדל לנהל את חייו, והחלק שמחוץ לעיגול מסמל את כל הכוחות שאין לו שליטה עליהם, שיכולים פתאום לפרוץ לתוך העיגול של סדרי חייו ולעקור אחת מההנחות הבסיסיות שעליהן מושתתים סדרי חייו.

והנה, בדרך כלל האדם נשאר רגוע על אף שהוא יודע שיש הרבה נתונים בחיים שאין לו שליטה עליהם, כי סוף סוף הוא אינו נפגש איתם כ"כ ביומיום. ובמילים אחרות, האדם ממקם את כל מחשבותיו בתוך תחום ה"נודע", ושם הוא בונה את שאיפותיו ותנועת חייו, וככל שלא נכנס משהו מבחוץ לאיים על רצונותיו, הוא פשוט מסיח דעת מכל הדברים ה"בלתי נודעים" שבחיים.

אולם, סוף סוף כל אדם כן נפגש עם חששות שונים מדברים שאינם תחת שליטתו, וכאן מתחילים הפחדים והדאגות. עכשיו נחזור ונחדד את הגדרה שכתבנו בתחילת דברינו: הפחד מגיע כשאדם נפגש פנים מול פנים עם ה"בלתי נודע", והוא חש כלפיו אפס שליטה, וזה

7 מו"ר שליט"א העיר שלא כל פחד מגיע מכוח "בלתי נודע", כי אם זה בא פתאום זה מהבלתי נודע, אולם לפעמים זה בא במודע. אבל נראה שהעיקרון עדיין נכון, כי גם כשמפחד מכילוי וביטול רצונו ע"י כוח נודע שאין לו שליטה עליו, סוף סוף שורש ועיקר הפחד הוא

להיעלם מלחשוב על הצרה. ולכן עיקר עבודתו הוא מצד אחד להסכים לקבל את כל מה שה' יביא בשמחה, ומצד שני לקוות לטוב. מה שאין כן, אדם שיש לו רק דאגה, הרבה פעמים אין לו שום צורך באמת להתייחס לדאגה, כי ע"פ השיקול הדעת הנכון אין שום צורך לעשות כלום. וא"כ, כאן עיקר עבודתו הוא פשוט להתעלם מהמחשבה על הצרה בכלל, וזאת ע"י מידת הבטחון הזה של יסוד העפר, לסמוך על ה' בעיניים עצומות.

כנגד יסוד הרוח יש עבודה דומה לעבודה הנ"ל, והוא להסיח דעת מהמחשבות של דאגה על העתיד, אבל לא מכח תחושה של בטחון בה' אלא מכח העסקת הדעת בתורה ובעבודת החיים, ומתוך בחירה שלא לתור אחרי דמיונות של העתיד הבלתי נודע. שהרי הכח בו האדם מנסה להשתמש בכדי לחקור אחרי העתידות ולנסות להשתלט על גורלו הוא כח הדעת, אבל באמת זה בלתי אפשרי. כל מה שהאדם יכול לעשות עם כח הדעת הוא לבחור את ההשתדלות הנכונה לפי ראות עיניו היום, אבל "מה יהיה" באמת בעתיד הוא דבר שנעלם מעיני הדעת. ולכן, המקור האמיתי של כל המחשבות של "מה יהיה" הוא אך ורק כח הדמיון. והאדם החפץ באמת יכול לבחור, מכח יסוד הרוח, שלא לתור אחרי דמיונות כאלו, ולהשאיר את עצמו ומחשבותיו איפה שהם באמת אמורים להישאר, בתוך תחום התורה והעבודה.

תחום ה"נודע" ותחום ה"בלתי נודע"

עקב חשיבות הדברים, ננסה להרחיב עליהם קצת יותר. אצל כל אדם יש תחום מסויים שבו הוא מנסה לנהל את חייו על פי דעתו, מכח יסוד הרוח, והתחום הזה עומד מוקף בתחום גדול יותר, של כל הנתונים שהוא יודע שאין לו שליטה עליהם.

למשל, אדם בעל אחריות העובד לפרנסתו משתדל לנהל את חייו כך שהוא יגיע בזמן לעבודה ויעשה את מלאכתו בנאמנות, כך שבס"ד לא יפטר אותו והוא יזכה להתמיד במשרה שלו לאורך שנים. אולם, ברור שייתכנו סיבות רבות אחרות מלבד רשלנות שיגרמו לכך שהוא יאבד את עבודתו. יכול להיות שתיפתח חברה מתחרה וכל החברה שלו תקרוס, יכול להיות שהוא או אחד מבני משפחתו יחלו והוא לא יוכל להמשיך לעבוד, יכול להיות

מביא לתחושה גמורה של פחד מיסוד האש. ואילו הדאגה מגיעה מעצם הכרת העובדה שכל "שליטתו" בניהול חייו קיימת רק בתוך העיגול הקטן של תחום ה"נודע", שכולו בנוי ע"פ הנחות שתלויות בתחום שלם של כוחות ונתונים שאין לו שום שליטה עליהם. עצם הכרת הגבולות המצמצמים את שליטת הדעת, זה מה שגורם לדאגה.

הצורה הנכונה - איזון הרוח והעפר

אחרי שביארנו את צורת המבנה של שני התחומים האלו, ננסה להעמיד את הצורה איך לחיות איתם נכון.

ביארנו ששורש הדאגה הוא מהכרת צמצום הגבולות של התחום ה"נודע". ואכן, המציאות האמיתית של חיי האדם היא שכל השגת דעתו היא מוגבלת מאוד, ומחוץ לגבולות השגתו האדם אינו יודע כלום⁸. אז מה התרופה הפנימית לדאגה?

ממבט ארבעת היסודות, זה מקביל לאיזון הפנימי שהאדם צריך לקנות בין יסודות הרוח והעפר:

יסוד הרוח מסמל את כח הדעת, שדרכו האדם מנהל את תנועת חייו. ביחס לציור שלנו, המקום הנכון להשתמש עם יסוד הרוח הוא בתוך העיגול של תחום ה"נודע". שם עבודת האדם הוא לנהל את חייו לפי

מהבלתי נודע העומד אחרי איבוד שליטתו וביטול רצונו, באופן שכל פחד הוא מביטול שליטתו של תחום ה"נודע" ונפילה לתוך החלל של תחום ה"לא נודע".
8 ויש גם תחום אמצעי, "נודע חלקי" (הערת מו"ר שליט"א).

דעתו, בכדי לעבוד את ה' ולקיים את התורה ואת המצוות. אולם, האדם צריך גם להציב לעצמו גבול מסביב לתחום ה"נודע", ע"י כח האמונה. כח האמונה מגדיר שכל תחום ה"נודע" של האדם עומד ובנוי כולו על גבי ים של הנחות "בלתי ידועות", התלויות אך ורק ברצון ה'. וכלפי כל הנתונים האלו, היחס של האדם הוא "כגמול עלי אמו". כאן מחוץ לעיגול האדם לא משתמש עם יסוד הרוח - עם כח הדעת שלו, אלא עם יסוד העפר - עם כח האמונה פשוטה שלו.

כאשר האדם בונה את חייו ככה, במקום שההיפגשות מול התחום ה"בלתי נודע" יעורר אצלו פחדים ודאגות, זה יעורר אצלו תחושה הפוכה לגמרי - תחושה עמוקה מאוד של רוגע ובטחון. שהרי עכשיו נהפוך הוא: דווקא בתחום הבלתי נודע אין לאדם שום מקום לדאגות וחששות, כי כאן הוא לא משתמש עם דעתו כלל, אלא הוא מניח את עצמו בידיים הבטוחות של הקב"ה. רק בתחום ה"נודע", שם האדם כן משתמש עם דעתו, שם יש מקום לחוש שהוא יטעה בדעתו ועבודתו.

שלימות תיקון הדאגה

לפי כל זה נבין שיש הבדל יסודי בין תיקון הדאגה ע"י כח הבטחון מיסודות האש והמים שהצענו למעלה, לבין תיקון הדאגה ע"י יסודות העפר והרוח שהצענו כאן. תיקון הדאגה ע"י יסודות האש והמים היינו שהאדם עדיין משתמש עם דעתו, מיסוד הרוח, לנסות לדמיון "מה יהיה", אלא שהוא

מסכים בדעתו לקבל את כל מה שיהיה [מיסוד האש], או שהוא מניח שיהיה טוב [מיסוד המים]. אך, סוף סוף האדם תר בדעתו לדון אחרי השאלה של "מה יהיה", שהוא באמת תחום השייך לה"בלתי נודע". אולם, בתיקון הדאגה ע"י יסודות הרוח והעפר, האדם לומד לקבל את האיזון הנכון מתי להשתמש עם דעתו [מיסוד הרוח] ומתי להשתמש עם כח האמונה [מיסוד העפר], והוא מרגיל את דעתו להישאר בתחום ה"נודע" ולא לתור ולהיכנס לדיונים השייכים לתחום ה"בלתי נודע", שם שוררת כח האמונה בלי מיצרים, וזהו התיקון השלם למידת הדאגה.

בהצלחה רבה!

9 אע"פ שעיקר התשובה הזאת מדברת על דאגה דקלוקל, מ"מ ננסה לתת כאן גם הצצה קטנה לפן החיובי של מידת הדאגה. ידוע מה שכתוב בספרים שטבעו של האדם הוא לחוש שהוא יחיה לנצח. ולמרות שכל האנשים שבכל הדורות שחיו לפניו כבר אינם כאן בעוה"ז, מ"מ האדם בדרך כלל הולך בעוה"ז עם התחושה שהוא למעלה מגבול המוות. ממבט ארבעת היסודות, התחושה המדומה הזו נותנת לו לאדם הרגשה של קביעות ויציבות מוחלטת בעולם הזה, מיסוד העפר. אולם, נקודה נוספת שטבע זה גורם לאדם הוא שניתנת לו היכולת לאהוב ולהתחבר אל העולם הזה ולשמוח בהשגות גשמיות, מיסוד המים. שהרי טבעו של האדם הוא שאיננו יכול לאהוב ולהתחבר לדבר עראי וחולף, ואם היה ברור לאדם שכל הימצאו בעולם הגשמי הוא דבר זמני, הוא לא היה מסוגל להתחבר לעוה"ז. רק בגלל שיש לאדם תחושה של "נצחיות" בעוה"ז, זו הסיבה שהוא מסוגל להתחבר חיבור שלם לעוה"ז מבלי לדאוג על עתידו.

כתרופה לכל זה נכתב ספר קהלת, המלמד לאדם לזכור תמיד את יום המיתה ולחיות בעוה"ז עם מבט אמיתי של נצח. מי שחי עם זכרון יום המוות זה לא אומר שהוא הולך תמיד עם פחד מהמוות, כי האדם אינו נפגש פנים אל פנים עם המיתה כל יום. עיקר המטרה של זכרון יום המיתה הוא לתת לאדם הרגשה של גבול, כלומר הרגשה של דאגה דקדושה, שירגיש שאיננו קבוע כאן בעוה"ז לנצח, ושאינו לו להתחבר לעוה"ז בלב ובנפש. זהו גדר של "דאגה" על עתידו, אבל לא של "פחד".

שבעים כוחות הנפש לגר"א מים

המים מתוקים תובעים גבול

אלא הם הופכים להיות מים של מוות. איזה תשוקה המים תובע? כח הגבול שבנפש. כי אם אין הגבלה למים, אם אין גבורות גשמים, המים הם לא מים חיים. אז תשוקת החיים של המים דורשים הגבול שלהם.

אומרים חז"ל, הארץ נעשה משלג מהמים נקפאו. כל ארץ, עפר, הוא כח הגבול. איך הארץ מתפשט ממים? כי המים דורשים גבול. מים שאין להם גבול - אין להם חיים. תשוקת חיים דורשת הגבלה של המים. לכן מדתו של אברהם שהוא יסוד המים נקרא "יוקח נא מעט מים". זה לא היה רק כדי צורכו. אלא בעומק, כמו שאומרים חז"ל בזכות מעט מים הוא זוכה לבארה של מרים, ו'מרים' בגימטריא 'ארץ'. מרים הוא לשון מרירות. היפוך המים המרים, מתגלה בארה של מרים לתקן את אותה מרירות. המרירות חלה מיסוד העפר, ארץ. זה כח הגבול דתיקון, שמונח במים. זה לא מצד הקלקול של "עפר אתה ואל עפר תשוב". אלא, בתיקון, זה כח הגבול שחלה במים.

"גבול שמת לים" - זה היה שורש התיקון למים. איך היבשה יכול לעצור את הים? לא רק כפשוטו כי היבשה הוא יותר חזק מן המים, אלא כי היבשה מגלה את הגבול שבמים עצמם. זה עומק תשוקת החיים של המים מתוקים - לתבוע גבול. וא"כ בעומק, המים המתוקים דורשים גבול.

המים מלוחים, שהם מים של יום שני יוצרים בנפש תשוקה לרווי, תשוקה לחיים. והמים המרורים, שהם מים של יום שלישי יוצרים קיווי והשתוקקות. ומה המים מתוקים יוצרים בנפש?

בראשית הדברים הגדרנו שהמים מתוקים בנפש יוצרת תשוקה לעצם חיים. אבל, לפי מה שנתבאר השתא, מתחדד שיש עומק יותר במים המתוקים.

שואלים רבותינו: מדוע המים נקרא גבורות גשמים, מלשון גבורה, אבל הרי המים הוא מדת אברהם שמדתו חסד, "יוקח נא מעט מים", וא"כ למה המים לא נקרא על שם חסד?

בהבנה פשוטה, כמו שאומרים רבותינו, בזהר הק', כי זה בעצם סוד המיזוג, כל דבר בנוי מדבר והפכו. הקב"ה ברא את הבריאה באופן שהמים נמצאים בדרום, שהוא צד השמאל, ואילו החום נמצא בצד ימין, על אף שבטבע הדבר היה צריך להיות הפוך, המים לכאורה היו צריכים להיות בצד ימין שהוא צד החסד, והחום לכאורה מקומו בצד השמאל שהוא צד הגבורה. אבל הקב"ה ברא את הבריאה בסוד דבר והפוכו.

אבל ביותר עומק, לפי מה שנתבאר, יש עוד תוספת ביאור של הדבר. כי כל קיום החיות של המים הוא עד כמה שיש גבורות במים, הגבלה של מים. אם אין הגבלה למים אז המים לא יכולים להיות מים חיים

מים שאין להם סוף בנפש

הא"ס ב"ה כביכול - מצד כך, יסוד המים מגלה כח של מים שאין להם סוף בנפש.

יש שלשה כוחות של מים - מים מתוקים ומלוחים ומרורים, במקביל למוח, ריאה, ודם. וכולם - גם המים מתוקים של יום ראשון שמילאו את הכל - הם מים שיש להם סוף.

אבל יש מים שאין להם סוף, שהוא מקום בנפש של צור לבבי וחלקי הוי"ה. במקום של 'קוב"ה לבם של ישראל', שמה מתגלה מהלך של מים שאין להם סוף.

בסוגיא של עגונות, גבי מי שטובע בים, יש הגדרה של מים שאין להם סוף. כל מה שדיברנו עד השתא - זה מצד מים שיש להם סוף. אבל יש מימי האור העליון כלשון רבותינו, וזה ההגדרה של מים שאין להם סוף ונקרא מעיין היוצא מבית ה'.

שורש המים במקום הפנימי של הנפש, זה לא חיים שיש להם גבול. ולכן כל דרישה לגבול נובע ממים שיש להם סוף בנפש. האדם בהיותו אדם נבנה על גבי יסוד המים, ולכן הוא דורש גבולות למים שלו. אבל מצד הניצוץ האלוקות שנמצא בכל נפש, שהוא חלק מן

מתגלה מים שאין להם סוף.
ומצד כך, לא צריך גבול למתיקות של המים. כי שם
אין מליחות במים, ואין מרירות במים.

מצד כוחות הטבע, מתגלה האש בלב, וצריך לצנן
אותו על ידי מים בריאה, כמו שאומרים חז"ל שהכנפי
ריאה מנשבת על חום הלב שלא ישרוף את הגוף. אבל
במעמקי הנפש, ששם מתגלה צור לבבי וחלקי הוי"ה,

שתי סוגי טהרה בנפש

אבל הכח של 'הקב"ה מטהר' - זה מצד כח הטהרה
של מים שאין להם סוף. זה מצד המקווה לא"ס ב"ה. ואז
האדם נטהר מכח מה שהוא קיווה איליו - שהוא הא"ס
ב"ה. זה כח המים שבנפש, בעומקו, שמגלה כח שאין
לה סוף.

זה העומק של 'מה מקוה מטהר את הטמאים, אף
הקב"ה מטהר את ישראל'.

הכח של 'מקוה מטהר' - זה המים השייכים לתפיסה
התחתונה של המים שהמים מטהרים, וזה מצד המים
שיש להם סוף.

ארבעה מדרגות של מים בנפש

לכולם יש חומר וצורה, ולכן כולם נקראים מים שיש
להם סוף.

וא"כ מתתא לעילא, יש ארבעה אבחנות של מים
בנפש.

(ד) ולמעלה מהם, יש מדרגת מים שאין להם סוף
שנקראים מימי הא"ס שבנפש.

יש שלשה מדרגות של מים שיש להם סוף, מתתא
לעילא, והם:

אלו הם ארבעה כוחות המים, הגנוזים בנפש.

(א) מים מרורים, מים דיום שלישי, תקווה לטהרה.

על הא"ס נאמר "כי לא ראיתם כל תמונה", וק"ו שאין
בו חומר וצורה. הא"ס נקרא מימי הא"ס. ולכן נאמר
בעומק על מימי הא"ס שבמים, "כי לא ראיתם כל
תמונה".

(ב) מים מלוחים, בעינן למהוי קמי מלכא, תשוקה
לחיות, סילוק המרירות.

(ג) מים מתוקים - תשוקה לחיים של החיים מעיקרא
כמו שהיא, לחיות את עצם החיים.

גילוי הפשיטות מכח המים - מצד מימי הא"ס המתגלה בעומק המים

מים'. בהבנה פשוטה, אל תאמרו שזה מדרגת רקיע
המבדלת, אלא תחזור למים של יום ראשון דמעשה
בראשית. אבל בעומק יותר, 'אל תאמרו מים מים' -
אל תאמרו שזה מים שיש להם סוף, אלא תחזור למים
שאין להם סוף. וכאשר מגיעים למקום של האבני שיש,
שם המים לא מתחלקים, כי שם מגיעים למים שאין
להם סוף.

זה העומק שהמים הוא הדבר הפשוט ביותר של
הארבעה היסודות. אין לו שום צורה. האש יש בו צורה
מסוימת, הרוח אין בו צורה מסוימת, על אף שזה לא
נראה לעיניים, ועפר הוא שורש הגלוי לכל הצורות
כולם, אבל המים מתגלים כיסוד הפשוט ביותר,
מחמת העדר הצורה שלו. זה מכח ההשרשה של המים
שאין להם סוף. על זה נאמר בעומק "כי לא ראיתם כל
תמונה", מצד המימי א"ס שמתגלה בעומק כח המים,
אז המים אין בהם צורה אלא המים הוא הדבר הפשוט
ביותר שאין בו צורה.

גילוי מדרגת המעיין שבנפש - זה נקרא כח ה'מים
שאין להם סוף' בנפש.

אומרת הגמרא בחגיגה שכאשר מגיעים לשמים,
למקום המים עליונים, אסור לומר אל 'תאמרו מים

לא תחמוד -

שורש כל האיסורים שבתורה

אמרו בחז"ל ובזוהר בכמה מקומות, שהאיסור לא תחמוד של העשרת הדיברות, הוא שורש כל העשרת הדיברות, ויתר על כן - שורש כל איסורי התורה כולה.

בהבנה פשוטה, זה משום שהאיסור לא תחמוד הוא איסור חמור מאד. אבל איך הופך להיות שורש כל האיסורים שבתורה?

הדברים מבוארים מצד עצמה. על האיסורים של שס"ה לאווין בתורה הם תולדות חטא אדם הראשון. אלו הם דברים מושכלים וברורים. שורשי כל הרע הם תולדות חטא אדם הראשון. אילו לא חטא, היה אכל מעץ החיים וחי לעולם, טוב בלא רע. כשאכל מעץ הדעת טוב ורע, מכח כך נצטווה בשס"ה לאווין להפריד את אותו רע. כל הגדרת חטא אדם הראשון היה הכנסת כח הרע מחוץ לפנים, ואיפה האדם מצרף את עצמו לאותו חטא? באיסור לא תחמוד, שהאדם לוקח בדבר שהוא מחוצה לו ומכניסה אותו אליו, וזהו שורש כל האיסורים שבתורה כולה, ולכן בעומק לא תחמוד הוא שורש כל האיסורים שבתורה. כי כל האיסורים יסודם באותו כח של הכנסת דברים מבחוץ אל הפנים - שזהו שורש האיסור לא תחמוד.

חמדה דקלקול - תהליך של ראייה עד הוצאת תאוה אל הפועל

חז"ל אמרו, שני דברים נפשו של אדם מחמדתו - גזל ועריות. יש חמדה לגזל, שיסודו דמים, וחמדה לעריות, שיסודו ראייה. יש חמדה ויש גם תאוה לדברים אלו - מחמדתו, ומתאוה להם. עיקר החמדה מתגלה יותר בתוקף בגזל, אבל בעריות מתגלה ביותר תוקף נקודת התאוה.

קודם החטא, כל התאוה היה "נחמד למראה". החטא פעל שהחמדה מכאן ואילך היא "נחמד להשכיל". כלומר, מה שהיה בחוץ הפך להיות פנים. הרמב"ם והחינוך מגדיר שהאדם אינו עובר על איסור לא תחמוד בשעה שהוא לקח את הדבר, אלא המשכת התאוה והוצאתה אל הפועל - זה האיסור לא תחמוד. אמנם בלא תתאוה מתי האדם עובר באיסור? בשעה שהוא מתאוה. אבל האדם אינו עובר על לא תחמוד עד שהוציא תאוותו אל הפועל. התאוה מתחיל ברצון, אבל חמדה הוא תהליך של תאוה

שיוצאת לפועל. וא"כ האיסור לא תחמוד חלה על תחילת מחשבה שיוצאת לפועל, ועכשיו הוא עובר בלא תחמוד על המחשבה ועל הפועל - לא רק על הפועל. ובדקות א"כ, לא תחמוד כולל תאוה וחמדה יחד. בתאוה לבד הוא עובר על לא תתאוה, ובתאוה שמביא לידי חמדה הוא עובר על לא תחמוד, על התאוה ועל החמדה ביחד.

לענינו דידן, כאשר האדם חומד, בעצם יש כאן צירוף של שני דברים - העריות שבדבר, והגזל שבדבר. בדקות, זה גם בגזל וגם בעריות, רק עריות מגלה את העריות שבעריות, ואילו הגזל מגלה את הגזל שבגזל. אבל יש כאן שני כוחות. עריות - זה מה שהוא רואה, "טוב מראה עיניים". גזל ענינו, מה שאני לוקח. ומהי הגדרה של חמדה? חמדה מתחילה בתפיסה של עריות ומסתיימת בתפיסה של גזל. וא"כ לא רק שהגזל עיקרו חמדה, ועריות עיקרו תאוה. אלא בעומק, כל חמדה היא תהליך מעריות לגזל. החמדה מתחילה ב"תאוה לעיניים", בראייה, והיא מסתיימת ויוצאת מכח אל הפועל שאני לוקח את הדבר אלי, וזהו "נחמד העץ למשכיל". זה תהליך של עריות לגזל, וזה הגדרת חמדה דקלקול.

הגדרנו מה היא חמדה, ולפי"ז מהו הגדרת איסור לא תחמוד. ההגדרה העצמית שנקרא חמדה היא תהליך מעריות לגזל, מראייה להוצאה אל הפועל.

בגזל, האדם מפריד את הדבר מבעליו ומכניס את הדבר אליו. אבל בחמדה, האדם לוקח את הדבר אליו יחד איתו. זהו בעומק לא תחמוד בית רעך ואשת רעך, שאומרים על זה חז"ל - לוקח כל מה שיש לו. כי בחמדה האדם חומד את עצם הדבר עצמו יחד איתו, ואז הוא מצרף את הדבר אליו - לא רק שלקחתי את הדבר ממנו, אלא לקחתי את נפשו. לשון הגמרא במסכת בבא קמא, "כל הגוזל פרוטה מחבירו כאילו גוזל את נפשו", זהו הגדרת החמדה, שהפכתי את הדבר כחלק ממני. הגזל הוא רק ביחס לפרוטה, אבל כאילו גוזל את נפשו - זה מדין חמדה. הוא לוקח גם אם ממנו וגם את נפשו, זהו עומק הגדרת החמדה.

חמדה דקדושה

נחזור לעסוק בהבדל בין חמדה של קודם חטא לחמדה של אחר החטא.

החמדה קודם הקלקול - מוגדר כ"נחמד העץ למראה". וחמדה אחר הקלקול - מוגדר כ"נחמד העץ למשכיל".

חז"ל אומרים "עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרים", אבל אם יש עין רואה שלא מביאה ללב חומד ולכלי המעשה גומרים - זה נקרא בעומק חמדה דקדושה.

התורה הקדושה נקרא חמדה דקדושה. מה שורש ההשגה שיש לנו בתורה הקדושה? "איסתכל באורייתא וברא עלמא" (זוהר). ונאמר "נר מצוה ותורה אור". מה התפיסה שיש לנו באורייתא? כביכול עבודתו ית' הוא אסתכל באורייתא, ומה עבודתו כל ימות עולם? להסתכל באורייתא, שתהיה אצלנו האור, צורת ההסתכלות של כל דבר.

אם האדם לוקח את התורה לעצמו, על זה אומרים חז"ל "ודאשתמש בתגא - חלף". הוא לוקח את התורה שנקרא חמדה גנוזה והוא רוצה לקחת אותו לעצמו. זה נקרא עץ הדעת, "נחמד העץ להשכיל", שהיא שורש כל הקלקולים - שלוקח את החמדה שבתורה לעצמו.

לעומת כך, עץ החיים הוא "נחמד העץ למראה". אז מה אני פועל בחמדה לתורה ובהשגה שלי בתורה? "נחמד למראה", מלשון אור - "תורה אור", שאני רואה, אסתכל באורייתא. זה תפיסת חמדה דקדושה. הוא נעשה חד, אבל מכח מה נעשה חד? מכח הראייה. "כי האדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות בזיו שכינתו". והיאך מתגלה זיו שכינתו? באורייתא, שהוא גילוי זיו שכינתו, כידוע מאד מרבתינו. מה יש לנו באורייתא שהיא זיו שכינתו? גילוי של מראה.

"אתה הראת לדעת כי ה' הוא אלוקים אין עוד מלבדו", זה מדרגת מתן תורה. "רואים את הקולות" - הכל התגלה במדרגה של זיו השכינה, שרואים את הדבר ונהנים ממנו. זה בעצם תאוה לעיניים בקדושה, שהיא נחמד העץ למראה, שהוא עץ החיים, תורה (עץ חיים היא למחזיקים בה).

אבל כאשר האדם לוקח את הדבר שהוא רואה והוא לא מסתפק בגדרי הראייה, אלא הוא רוצה להוציא את זה בפועל במעשה - על זה אומרים חז"ל, אשתמש בתגא חלף. זה עץ הדעת טוב ורע, על זה נאמר נחמד העץ להשכיל. הוא לא רוצה להכניס אותו אל תוך תוכו - זה חמדה דקלקול.

(המשך בע"ה בגיליון הבא)

מהות המידות 033 מים תענוג
מספר שיעור בקול הלשון 1130903

פרק יא' רוח דרוח

רוח - רצון, שברוח - עומק הרצון, שבמים - קנאה.

והיינו קנאה ששורשה עומק הרצון, וכמ"ש בחשק שלמה (שורש ק"ו) וז"ל: שאין ענין "קנאה" נופל על דבר המתייחס אל השכל או הזיכרון, כי אם על דבר המתייחס אל הרצון בלבד, החפץ החזק בדבר שיהיה או שלא יהיה הוא ענין קנאה. שנמשך מזה החפץ החזק הקבוע שכל שיהיה הפכו יהיה בעל החפץ מתעורר ביותר אל הכעס והחפץ אל הנקמה, עכ"ל.

ודבר זה מתגלה בעיקר בקנאה לע"ז, שהוא סתירה מוחלטת לרצונו ית"ש, וכמ"ש ר' אברהם בן הרמב"ם (שמות, לד, יד) וז"ל: כי ה' קנא שמו - (ומלת) קנא הושאלה בהיות עבודת זולתו מתנגדת לרצונו, עכ"ל.

והרי שהקנאה מתעוררת לפי ערך הרצון, ועיין רש"י, שמות, כ, ה, ד"ה אל קנא.

וכאשר מתעורר הרצון של הקנאה, הוא מעורר את הרצון להוצאת כוח הקנאה לפועל ולמעשה, כמ"ש האלשי"ך (תורת

משה, דברים, ב, כא) וז"ל: וזהו אש אוכלה הוא אל קנא, שהוא אש אוכלה בהיותו אל קנא, כי מיד רצונו יפעל, עכ"ל. וביאורו כנ"ל, שע"י הקנאה מתעורר תוקף כוח הרצון.

(וכאשר האדם מקנא לקב"ה, הוא מעורר את תוקף רצונו לבורא ית"ש. וכפי תוקף הרצון הנגלה באדם, כן מעורר את רצון הקב"ה למלאות את רצונו. וכמו שכתב בספר אמרי שמאי (במדבר, יז, לב) וז"ל, קנא - כשמתאמצים בכל הכוח למלא רצון הקב"ה, אז הקב"ה ממלא רצונו, עכ"ל.)

ושורש הקנאה, מעורר כביכול את עומק רצונו ית"ש, רצון תמידי בלתי משתנה, וכמו שביאר בכתב והקבלה (שמות, כ, ה) וז"ל: קנא. אנכי לבדי הוא הבורא כל, אנכי לבדי אשר קנה שמים וארץ, כמו שמתואר הוא ית' הלא אביך קנך, ובא כאן במשקל הכבד, להורות על הקביעות והקיום ואשר נתחזק במתואר בו וכו', והבורא ית' לא נקרא בלבד קונה שמים וארץ מבחינת בריאתו אותם מן האפס אל היש, אבל מתואר ג"כ בשם

קנא בכבד, להיותו מקיים בריאתו זאת תמיד, והוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, והתהוות מציאות הנבראים כל רגע הוא רק ממנו ית', ואילו היה מסלק רצונו מלהוות אותם כל רגע היו חוזרים לאפס ולאין כמקדם, ולכן שפיר יתואר הוא ית' בשם קנא בכבד וכו', הלא אנכי אל קנא, אנכי הוא בעל הכח שלהם המשפיע בכל אלה כח וגבורה בכל רגע, ותלוי בידי לשנותן ולסדרן כרצוני, אנכי הוא הבורא כל אלה המניע את כל אלה והמסבב אותן ואין כח שלהן מעצמן כ"א ממני בעל כח האמתי, עכ"ל.

וגילוי מדרגה זו של תוקף הרצון היא מעוררת הקנאה, אולם מאידך היא מעוררת את הרצון, והכל תלוי ברצונו אם לקנאות אם לאו, כמ"ש שם וז"ל, אל קנא - כלומר הוא אל, ר"ל בעל כח וגבורה והיכולת בידו לשנות כוחות וכו', שהוא ית' בעל כוח "בלתי תכלית" לכבוש את הקנאה הראויה, עכ"ל, והבן מאוד שהקנאה מעוררת את עומק הרצון, כוח בלתי תכליתי, ודו"ק.

רכישת ספרי הרב
ספרי אברמוביץ
משלוח ברחבי העולם
03.578.2270
USA 718.871.8652
books2270@gmail.com

כל החומר
שמופיע
בגיליונות
מידי שבוע
יוצא לאור לראשונה

קו ישיר לשמיעת
שיעורי מורנו הרב
שליט"א
ב'קול הלשון'
073.295.1245 ישראל

לקבלת העלון
בדוא"ל
bilvavi231@gmail.com
לקבלת העלון
בפקס 03.548.0529

© כל הזכויות שמורות
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון 052.763.8588
פקס 03.548.0529
bilvavi231@gmail.com

באותה עיירה במעלה מיוחדת - כולם ללא יוצא מן הכלל הקפידו על קיום מצוות קלה כבחמורה תחת שבט הנהגתם הנאמנה של שושלת רבני העיר.

חיי הקהילה ששכנה באותה עיירה התנהלו על מי מנוחות לאורך שנים רבות, עד אותו יום שישי בו התרחש סיפורנו.

פרסות הסוסים האבירים שדהרו במהירות נשמעו עד למרחוק, ומשכו את עיניהם של העומדים בחוצות דרכים מול המחזה הבלתי שכיח בעיתוי שכזה.

הפרש המאומן דהר במהירות אל יעדו ועצר את הסוסים במכת שוט אימתנית על יד חצר אחד בתי העיירה.

ווילון עשוי מבד משי עבה הוסט בעדינות על ידי משרת מהודר, ומן העגלה ירד הפריץ לבוש בגלימתו המפוארת והעטורה.

הפריץ ומשרתו פסעו מעדנות אל שער החצר, ובעל הבית שהופתע מהביקור, הוכרח לעצור את עצמו מההתעסקות בהכנות לקראת השבת ולפנות את עצמו בכובד ראש לעניין.

שמועות שונות שהופרחו על ידי שוחרי העלילות - מחפשי הרפתקאות, מצאו לעצמם מקום של כבוד באזנם של הסקרנים, שלא חשו לדוש ושוב ושוב בדברים שספק אם באו לעולם ואם עתידים לבוא.

על פניו של יידל נראו סימני בלבול וחוסר וודאות כאשר הוא פסע לכיוון העגלה, והפריץ המסורבל נשרך בכבדות מאחוריו, עטוף בגלימתו עמוסת העיטורים.

מומחים לענייני פריצים הצליחו בתום ניתוח קצר של מספר רגעים והתייעצות הדדית לקבוע כי זהותה של הדמות הניצבת בפניהם הינה לא פחות מאשר הפריץ יוזף טרובלסקי בעל אחוזת האחים והאמא פירלנסקה, אשר נודע לטובה בקשריו וביחסיו עם היהודים, כשהוא בא במגע עמהם אף בעסקאות סחר שונות.

השלושה עלו לעגלה והמשרת הסיט את הווילון ההדור, והחל לדהור במהירות כשאחוריו רודפים ילדים ומבוגרים סקרנים.

הדרך לא הייתה ארוכה יותר מידי, ולאחר מספר רחובות נעצרו הסוסים בסמוך לחנות הבדים של יידל. השלושה ירדו מהעגלה, יידל הוציא את מפתחות הברזל מצרורו, פתח את דלת החנות הכבידה ונכנס

¹**חייבים** לפעול לפני שיהיה מאוחר, מעשה התעללות שכזה בנער צעיר חסר כוח בעבור משובת ילדות כל שהיא, היא דבר מזעזע, צריך לקנוס את הגבאי על כך - להשהות אותו מתפקידו, להוציא את ילדיו מהתלמוד תורה, ולהוציא כרוז על הוקעת מעשהו הנפשע...

לשימל' היו עוד מספר רעיונות כיצד למגר את הפשע והשחיתות מעל פני העיירה, והרב שכבר היה למוד ניסיון ישב בניחותא והקשיב.

שימל' סיים את דבריו כשפניו בוערות כאש להבה.

'תראה' אמר הרב בקול רגוע כמי שכל הזמן שבעולם עומד לרשותו, 'תרשה לי לרגע לעזוב את כל הסיפור, נניח שאני אדאג לכך שכל מה שאמרת יתקיים, אולם שאלה קטנה יש לי אליך, אתה זוכר מה קרה לפני שנתיים כאן בעיירה?'

'על מה הרב מדבר?' השיב שימל' בקוצר רוח.

'אני' מתכוון לפרשיית יידל והשבת' השיב הרב.

הדברים יצאו מפי הרב - ופניו של שימל' חפו.

'זלאטשוב' הינה עיירה קטנה ושקטה השוכנת בחבל ארץ פורה ומלבלב בסמוך ונראה לנהר ה'ירקס'.

מיקומה של העיירה בצומת דרכים אסטרטגית הייתה הסיבה לכך שסוחרים רבים קבעו בה את מגוריהם.

ועם כל זאת התייחדה הקהילה היהודית ששכנה

יש להדגיש שפרק זה אינו עוסק בסוג הקנאה השגורה בלשונו, שזה האדם הרואה איזו מעלה שיש לרעהו ומקנא בו.

כאן אנו עוסקים באבחנה אחרת הקיימת בתיבת 'קנאה', שזה מה שידוע כ'קנאת פנחס'.

ואף שזה עניין שונה לגמרי, אולם מאחר ששניהם קרואים בלשון התורה באותו שם וודאי ששורשם הוא אחד.

ולכן נבוא במילים קצרות לבאר את נקודת השייכות שביניהם, וליתר עומק בעניין יש לעיין בהערה אחרונה שבפרק זה.

וזה עפ"י דברי הספורנו על הפסוק אל קנא.

שביאר שסיבת הקינוי על כבודו של קוב"ה הוא משום שמעשה של עבודת ע"ז עניינו הוא נתינת כבוד שהיה ראוי להיות מופנה אל הקב"ה' כעת מופנה למי שאינו ראוי להיות לו כבוד זה.

שאותה השתעבדות וכפיפה שנעשית עכשיו כלפי הע"ז ראויה הייתה להיות כלפי קוב"ה, וזה כביכול מעורר קנאה כלפי שמיא.

ומעשה שנעשה מתוך התעוררות זו של קנאה, שזה ג"כ מעשה שבא לתקן ולהשיב את הכבוד האבוד, נקרא מחמת כן מעשה 'קנאות'.

פנימה יחד עם הפריץ ומשרתו.

תוך זמן קצר השמועות עשו להם כנפיים, וכל תושבי העיירה כבר ידעו על הזכייה הגדולה שנפלה בחלקו של יידל.

גלימתו ההדורה של הפריץ טרובלסקי הוכתמה בכתם שמנוני, שגם לאחר כביסה חוזרת ונשנית בכמה וכמה מיני בורית יקרים, לא הסיר את עצמו משם.

מקור הכתם לא ברור, ואין ידוע האם שמנת העיזים מארוחת הבוקר היא האשמה בכך או שמא ניצוצי שמן שהותזו מנריות הקנדלרבה הגדולה שבחדרו האישי.

יידל ידוע היה בקפדנותו ודקדוקו על איכות הסחורה שהוא סוחר בה, אלא שעם כל זאת גלגל העסקים לא היה ענף ומשומן כמו שראוי היה לאדם מקצועי שכמוהו, ועבורו הייתה זו זכייה של ממש.

התכנון היה לחדש את כל המלתחה של הפריץ בבדים משובחים ביותר, וקנייה שכזאת עתידה הייתה לסדר אותו לפחות לחצי שנה, ועסקה שכזו עתידה להיות עבורו מהפך משמעותי.

כאשר הפריץ דרך בהפתעה על מפתן ביתו של יידל ושטח בפניו את העסקה ניסה יידל לדחות את הפריץ לתחילת השבוע, אולם הפריץ התעקש כי הגלימה חשובה לו ביותר עבור אסיפת פריצים העתידה להתקיים בעוד מספר ימים.

אם לא תמכור לי כעת אני לא אחזור עוד ביום ראשון, אני חייב את הבדים כבר עכשיו, ואם לא אצלך הלך לחפש לי את מבוקשי בחנויות אחרות, התרה בו הפריץ על אף שסבר וקיבל את דבריו של השבת המתקרבת.

לאחר שהפריץ התחייב להשתדל להזדרז בקנייתו ולסיימה עד שתשקע החמה, יידל נכנע.

ואמנם הפריץ השתדל למהר כפי הבטחתו - אך באמת לא הצליח לעמוד בדבריו.

מבחר הבדים המגוון והיוקרתי משך את עיניו, והוא עומד ומתלבט שעה ארוכה ואינו יודע האם לבחור בבדים ססגוניים שונים או שמא עורות זוהרים ומנצנצים בצבעי פסטל מרגיעים.

יידל מצידו ניסה לזרז את העניינים שוב ושוב, אך ללא כל הצלחה.

הפריץ היה שקוע עמוק-עמוק בדמיונות ומחשבות ולא היה בכלל עם מי לדבר.

שעת הדלקת נרות כבר התקרבה, מספר יהודים שיראת שמים הייתה נר לרגלם באו וניסו לרמז ליידל על השעה.

תירוצים שונים צצו במוחו, לסמוך על שיטת ר"ת, או שיש כאן רק אמירה לנוכרי לצורך מצווה וצורכי רבים שהרי בכסף שהוא יקבל הוא ישתדל לתמוך בעניים, ועוד ועוד תירוצי סרק שונים שגם אם בגדרי הלכה יש להם מקום בהלכות יהדות הרי הם מחוץ למחנה והם מלהזכיר!

רק בשעת לילה מאוחרת, כאשר גם לפי השיטות הכי קיצוניות חלה כבר שקיעת החמה - או אז יצא הפריץ שמח וטוב לב מהחנות עמוס בחבילות גדולות וכבדות. **יידל** היה בטוח שבזה הסתיים העניין, אולם באמת כעת הוא רק התחיל...

בדרשה שמוסר הרב לכללות בני העיירה בשבת אחה"צ פתח הרב במפתיע בעניין שאינו קשור לנושא שעסקו בו בתקופה האחרונה, כשהוא מתחיל לפרוש בפני קהל המשתתפים את דיני החרמה בשבת, ובתוך הדברים הוא טרח להדגיש שכאשר מטרת הנידוי או החרם היא למען כבוד השבת - פשוט וברור שמותר ואף ראוי לנהוג כך.

לאחר כמה דקות שבהם פרש את בפניהם את כללות הנושא, סיים הרב את דבריו - ולהפתעת כל המשתתפים, העמיד הרב לידו שנים מדייני ביד הדין, קם והוציא ספר תורה מארון הקודש, קם והכריז על נידוי של יידל למשך ירח ימים בעבור מעשהו הקלוקל, ובזאת קם ועזב את המקום.

בית הכנסת הפך לבוקה ומבולקה, דבריו של הרב עוררו דיונים שהלכו והפכו לסערה רבתית.

דעת הרוב אכן הייתה כך, כשהם מצהירים כי אכן הם עומדים לנהוג ביידל ככל דיני מנודה, לא לצרפו למניין, לא לבוא עמו במשא ומתן ואפילו להתרחק ממנו לפחות ד' אמות.

אולם היו כאלו שידעו לגלות את כוח סברתם, ולהתווכח על מעשיו והנהגותיו של רב העיירה.

בין המתנגדים נמנה גם שימל', אולם הוא לקח את זה צעד אחד קדימה, הוא הלך וצירף קבוצה שחתמה כל כך שהם מסרבים ומתנגדים לנוהל של הרחקת יהודים.

כולם השתתקו באחת, ואכן, קול יבבה חלושה נשמעה ממרחק, הם החלו לפסוע לפי הקולות וגילו את הילד שרוע על הרצפה הקשה והקרה.

אנחת רווחה נפלטה מפיו של שימל'.

יצחקי שהיה נראה קרוב לעילפון לא היה מסוגל ללכת בכוחות עצמו, החזקים שבין בני החבורה הרימו אותו ונשאוהו אל עבר ביתו.

כעבור מספר שעות כאשר יצחקי נח קמעה והתאושש, התברר הסיפור לאשורו.

היה זה גבאי בית הכנסת שהניח את מתת ידו בילד.

ידו של יצחקי גם היא לא הייתה לגמרי נקייה, הוא היה שותף בתעלול של משובת נערים בגבאי.

יצחקי יחד עם חבריו עשו להם מנהג קבע של מעשה קונדסי: לאחר תפילת ערבית היו מתחבאים הזאטוטים בין עמודי הספרים שבעליית הגג, וכך כאשר הגבאי המסור היה מביא ערמת ספרים מבית הכנסת לחדר הספרים ומסדר אותם במקום ושוב הולך להביא ערמה נוספת, היו יצחקי וחבריו יוצאים ממקום מחבואם ומערבבים את כל הספרים שסידר הגבאי.

יום אחד הוא החליט לעשות לזה לסוף.

באותו היום הגבאי עשה עצמו כהולך להביא עוד ספרים מבית הכנסת אל האוצר, אולם בשונה מתמיד, מיד לאחר שדלת האוצר הספרים נסגרה אחריו חזר הגבאי ונכנס לאוצר,

הפעם הוא תפס אותם על חם, למול עיניו נגלה המחזה של הילדים המוציאים מהארון את הספרים המסודרים.

הגבאי לא היה מסוגל לשתוק והוא תפס את הילד שעמד בסמוך אליו כשכל הילדים נמלטים מהמקום.

כנראה שהוא לא חשב יותר מידי כשהוא עשה את זה - הגבאי, שהיה רגיל לכך מעיסוקו כחוטב עצים עתיר ניסיון, סחב את יצחקי לחורשת היער הסמוכה והכה בו נמרצות כשהוא מתרה בו לבל יהין לעשות עוד כדבר הזה.

כאב לו לראות את בנו סובל כל כך, ליבו רתח מזעם על הגבאי שהתעלל בבנו יחידו, אבל הוא ידע שלבד הוא לא יוכל לפעול שום נקמה נגד הגבאי.

למרות השעה המאוחרת שם שימל' פעמיו אל עבר ביתו של הרב.

הם הצהירו במפורש שאין בכוונתם להשלים ולהסכים עם מעשיו של יידל, אלא רק מאחר שהגישה הראויה היא שלא לרחק את המתרחקים אלא אדרבה לקרב ולחזק אותם על מנת שישובו כיון שדרכיה דרכי נועם....

יום מצטרף ליום חודש לחודש ושנה לשנה, כל יום היה נראה כנצח.

כתותי רגליים אצל צדיקי הדור, בכיות, דמעות, צדקות, קבלות והבטחות, ובסוף הם זכו.

שימל' ונוות ביתו חבקו בידיהם ילד משלהם, עיניים מתוקות היו לו לילד, פה קטנטנן שידע רק לאכול ולבכות, וכמובן - לשמח את ההורים לאחר ציפייה והמתנה של שנים.

הוא היה הדבר היחיד שהיה להם בעולמם, ולכן לא פלא שכאשר יום אחד יצחקי לביתו במספר דקות עלו בליבם חששות, ואף מעט פחדים...

בתחילה הם ניסו להרגיע את עצמם, אך כאשר עברה לה יותר ממחצית השעה יצא שימל' לחפש את האבידה.

סבב קצר בין בתי העיירה עלה בתוהו, והדאגה כבר החלה לכרסם את ליבו של שימל דחקה בו להתחיל לחקור את חבריו של יצחקי.

הדיווח האחרון היה על הימצאותו של יצחקי היה בבית הכנסת הסמוך לחורשת היער, ואם כך אין מנוס מלחפש את יצחקי בתוככי היער סבוך העצים.

לפידים ואבוקות נטל עמו שימל', וכך נכנס יחד עם כמה ידידיו לתוככי היער העבות בין העצים הגבוהים והחושך הסמיך המעורב בצרצורי הצרצרים ויללות תנים.

הקבוצה החלה ללכת בין העצים כשהם צועקים בקול רם את שמו של הבן האבוד, אך היער לעג למאמציהם וכנגד כל קריאה הוא השיב להם בהד חוזר אי אי אי אי.....

לאחר שכבר התייאשו, אז באה הישועה.

הלחץ היה ניכר על פניו של שימל', כשמידי פעם מתגלגלת לה דמעה נוספת על זקנו שגם כך כבר היה מלובן, והם פנו לדרכם חזרה.

'ששששש'.... קרא אחד מהחבורה בלט 'נראה לי שאני שומע משהו'.

ולכן יוצא שההחלטה האם להתנהג ביד קשה או ביד רכה תלויה בכמה העניין חשוב לו לאדם!

ה'בן יקיר' האהוב עליך אהבת נפש, זה דבר שאתה חווה באופן מוחשי, אולם הקב"ה - זה כנראה לא כ"כ מוחשי אצלך, ולכן כאשר פגעו בו, לא קמת ודרשת נקמה מיידית, אלא נטית לדרוך בגישה נינוחה יותר.

הדברים שהיו מונחים כבר כמה שנים בתוך ליבו הרחום והאוהב של הרב, כעת כשבאה ההזדמנות המתאימה, יצאו משם ונכנסו הישר לליבו של שימל'.

'אני' רוצה לספר לך קצת על עצמי, הקול של הרב נהיה רך יותר 'אברך' צעיר לימים הייתי כאשר רוחות ההשכלה נשבו בעוז.

התגוררתי בעיירה קטנה ששכנה כמאה קילומטר מזרחית מכאן, והמשכילים באו לפתוח בית הספר בעיירה על מנת להשפיע את דעותיהם הכוזבות.

היה שם אברך קצת יותר מבוגר, ירא שמים וקנאי לדבר ה', והוא קרא לנו - קבוצת אברכים צעירים - לעזור לו להילחם באותם משכילים.

הוא ניגש לכל אברך, ישב אתו באופן פרטי, והסביר לו בחדות ובבהירות על כך שהחינוך הטהור הינו יסוד היהדות ומצווה למסור נפש עבור שמירת פך השמן הטהור.

על אף שרוח לוחמנית שכזו לא הייתה מצויה כ"כ באזורים, אנחנו התאגדנו לחבורה, והיו מכנים אותנו 'הקבוצה'.

במסירות נפש פעלנו נגד המשכילים, ואף נכנסו למצב של סכנת נפשות ממש כשנעצרנו מספר פעמים בידי המשטרה המקומית.

מאמצינו עשו פרי והמשכילים הארורים עזבו את העיירה ויותר לא שבו אליה, בשונה ממה שקרה במקומות אחרים...

'אבל' כאן יש סוד גדול! הוסיף הרב 'מאותה תקופה בה מסרתי את נפשי למען מלחמת ה' נכנסה בי רוח של קנאה לדבר ה' ומני אז עלה בי רצון עז לעמוד במשמר הדת על קוצו של יו"ד, והרגשתי ממש שזה כמו שאני דואג לעניינים האישיים שלי.

ולכן גם בסיפור הזה של יידל - מיד כשראיתי את הזלזול בקדושת השבת זה כאב לי, וזה מה שפעל בי להתגבר על העצלות הטבעית שיש במצבים כאלו, ועל

כעבור שתי דקות בהם גולל שימל' את הסיפור באוזניו של הרב בקול נסער ונרגש, מיד הוא עבר לשלב העמדת בקשותיו וציפיותיו.

אולם לתגובה שכזו הוא לא ציפה.

לרגע קט הוא ממש התבלבל, הרי ברור שהוא זוכר את הנידוי של יידל ואת מה שהוא עשה אחר כך...

אבל שימל' הוא לא אדם שמתקפל בקלות, הוא לא ייתן שככה יבטלו את דעתו על ידי שימוש בזיכרונות נושנים.

'מה' עניין פרשיית יידל אצל הטרגדיה שיצחקי שלי עובר כעת? הוא דאג להדגיש את העוול שנעשה כאן 'גם אם יש נגדי טענות, הלא מה ענין האב לבניו, יש כאן פשע חמור וצריך להעניש את הגבאי המושחת'.

'לא' אינני מתכוון לבטל את דבריך חלילה! השיב הרב בניחותא 'בסך הכל רציתי לחדד כאן נקודה קטנה.

מדוע אז לא היה אכפת לך מהחילול שבת, ומאידיך, כאן ברגע שהבן שלך קיבל קצת מכות אתה ממש נסער ודורש להשיב מלחמה.

הרי אז טענת שצריך ללכת בדרך של דרכיה דרכי נועם לקרב ולא לרחק למה גם עכשיו אתה לא אומר שניגש יחדיו אל הגבאי ונסביר לו בדרכי נועם כמה חמור ונורא המעשה שהוא עשה?

תוכחה גלויה!

ברגע שהועמדה נגדו תשובה ניצחת הוא ממש השתתק.

'אל' דאגה' המשיך הרב לדבר לאחר שנוכח לראות שהקול הפנימי החבוי בפנימיות הנפש היהודית מתחיל להראות את כוחו 'אני וודאי חייב להיות אחראי לכך שהמקרה שקרה לא ישוב לקרות, אבל לפני שאני עושה את זה הייתי רוצה ללמד אותך משהו חשוב.

כשפגעו בבן שלך - נעמדת לקנא ולנקום נקמה, ואילו כשפגעו באבא שלך - בבורא עולם אז פתאום השתמשת בטענות של 'דרכי נועם' וכדו'.²

לפעמים האדם מעדיף לשקוט על שמריו ולא להילחם, וזה לא בגלל שהוא הכריע בדעתו שכך הוא האופן התועלתני ביותר, אלא בגלל שכך זה יותר קל ונוח לו.

² אדם שבאמת רוצה בה' הוא מקנא ונלחם לשמו יתברך, כי כפי תוקף הרצון שיש לאותו הדבר כך תוקף הקנאה עליו.

הרעיון של הסיפור

יידל מחלל שבת, הרב של העיירה מנדה אותו, אולם יש לנידוי מתנגדים, שימל' היה מגדולי המתנגדים כשהוא טוען שצריך להתנהג בדרכי נועם עם העוברים עבירות.

לשימל' בן יחיד, יום אחד הגבאי בית הכנסת כועס על בנו ומכה אותו נמרצות, שימל' מיד ניגש אל הרב דורש להעניש אותו בחומרה.

הרב מוכיח את שימל', שכאשר יידל חילל שבת הוא נטה להתנהג בדרכי נועם ופתאום כאן באופן אחר.

הרב מסביר לשימל' שככל שאדם אוהב משהו יותר חזק כך גם הוא מוכן לקנא ולהילחם עבורו יותר ויותר, ואת בנו יחידו שהוא מאד אוהב הוא נלחם עבורו ואילו עבור הקב"ה הוא לא נלחם כי חסרה לו אהבה לה'.

הרב מסביר לו שהעצה לעורר את אהבת ה' היא לקנא לשמו וכך מתעורר באדם אהבת ה'.

כיון שאין בפעולה זו תוכן של מימוש הרצון, אלא זה במהלך של התעוררות כוח הרצון כמות שהוא, שהרצון בוער ובוקע כ"כ עד כדי שהוא בא לכדי עשייה של מעשה. וזהו מה שאמר הש"י למשה על פנחס ש'השיב את חמתי מעל בני' ולא כליתי' וכו', שהיה ראוי להיות שהקב"ה בעצמו יעשה איזה מעשה כל שהוא בכדי ליישב את הכעס והחימה, וזה מחמת שיש התגברות כוח הרצון כנ"ל, ומאחר שנעשה כבר מעשה כל שהוא ע"י אדם אחר, זה עצמו כבר מיישב את כוח הרצון, כיון שעיקר העניין כאן הוא שיעשה איזה מעשה מתוך הרצון כנגד מה שנעשה שהוא נגד הרצון. והנה הש"י נקרא 'אל קנא', שתנועה זו של קנאה היא נחשבת ממש כשם משמותיו של הקב"ה, וכל זה משום שאופן ההנהגה שלו בעולם עם הרשעים היא במהלך של קנאה. והמכוון בכינוי זה הוא שהוא פונה אל הרשעים להענישם דווקא מתוך תכונה זו, שזה אופן של הענשה קשה יותר כיון שזה בא ע"י התגברות ופריצה.

שאר רעיונותיו של היצר הרע, אלא הלכתי מיד לנדות אותו למען ישמעו ויראו!

אותה מלחמה בעבר עוררה בי אהבה הגדולה לבורא, אהבה כזו שגורמת לי באופן טבעי להילחם בכל מי שמקרר את האמבטיה אפילו במקצת.

כשאני נלחם למען הבורא יתברך אני חש כאילו אני נלחם למען בני יחידי!

'עפי"ז' עצה טובה הייתי מציע לך, סיים הרב את דבריו 'שתלך להתנדב בעצמך בארגונים שונים הנלחמים למען כבוד ה', ועצם מלחמה זו תעורר בך את האהבה השלימה לבורא, עד שבסוף תזכה שרצון זה יעלה בך מעצמו בכל פעם שלנגד עיניך תראה שרצון ה' אינו מתקיים במלואו³.

³ כשאדם מקנא לשמו יתברך עצם הקנאה מלבה ומבעירה בליבו את הרצון לעשות את הדברים שיביאו נחת רוח לבורא.

וזה יובן ע"י שנבאר אבחנה מסוימת של השייכות שבין קנאה זו לסוג הקנאה הידועה, שזה קנאת איש באיזו מעליותא שיש אצל רעהו, וזה עפ"י עניינו של פרק זה רוח שברוח - רצון שברצון.

הנה שורש תיבת קנאה היא קנ. שזה מלשון קניין. ומכאן המשמעות הפשוטה של הקנאה, שבזה האדם נחשף לכך שהמצב הוא שיש לאדם אחר קניין כל-שהוא ולו אין. ואין הכוונה לקניין של ממון דווקא, אלא לכל מעלה שיש לחברו.

ולדוגמא, בשונה ממידת הכעס, שזה מכוון אל עצם האישיות של השני, שהוא כועס עליו, כאן זה מכוון אל הקניינים שיש לרעהו, שאי"ז העצמיות שלו.

ואמנם בקנאה המדוברת בפרק זה אין נקודת העניין דווקא שיש איזה מעלה שיש אצל אחר שכביכול לקב"ה אין אותה, אלא שבשורשם העניין שווה.

דהנה שורש לכל הקנאה הוא הרצון.

ואף שכל המידות שורשם ברצון, ולדוגמא כעס הנ"ל, בוודאי נוצר מכך שיש רצון ושאיפה אל עניין מסוים וזה לא הסתדר, ולכן האדם כועס, אך כאן זה במהלך ייחודי, שעצם התנועה שנעשית כאן בקנאה היא רצון, שהוא רוצה את מה שיש לחברו, ואי"ז רק תוצאה מהרצון.

והנה קנאת פנחס עניינה הוא שנעשית פעולה כל שהיא לאחר שנעשה דבר שנוגד את רצון הבורא.

ופנחס בעצם מדבק את עצמו בהש"י ומתוך כך הוא פועל את הפעולה, שזה נהיה כמו שנעשה מעשה נגד רצונו האיש. והנה הרי באמת עצם הפעולה של הנקמה אין בה לכא' בכדי לתקן את המעוות, אלא כל התיקון הוא רק בכך שיעשה איזה מעשה כל שהוא כנגד מעשה העוול.

ועיקר הנקודה היא שיש איזה אזכור וציון לכך שמה שנעשה כאן זה דבר עוול.

ובעומק מהות פעולה זו היא התגברות כוח הרצון, שמאחר שהרצון לא בא לידי קיום הוא מתגבר ופורץ עד כדי שהוא מעוניין לנקום נקמה במי שהביא לידי אי קיום הרצון.

וכאן זה תנועה של התעוררות עצמות כוח הרצון כמות שהוא, שהרי אין כאן מטרה שהרצון היבוא לכדי מימוש,

קול הלשון

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 2 » 4 » 12

1

בלבבי משכן אבנה

2

ארבעת היסודות

3

סדרת "דע את"

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

7

דרשות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

11

בלביפדיה

מחשבה / עבודת ה'

10

תורה, גמרא, שו"ע

12 « אוצר אותיות

13 « ליקוט צורת אדם ועבודתו

14 « עבודת הנפש לפי עשר הספירות

חדש!

להאזנה לשיעור

ומקיישים: כוכבית [*] סולמית [#] - <

[מספר שיעור] - < סולמית [#]